

УПОТРЕБА НА НЕСОГОРЛИВИ ПРОИЗВОДИ ОД ТУТУН И ЕЛЕКТРОНСКИ ЦИГАРИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

– истражувачка студија

**Употреба на несогорливи производи од тутун и
електронски цигари во Северна Македонија
– истражувачка студија**

септември 2024

Содержина

Резиме.....	5
1. Вовед	6
2. Методологија.....	7
3. Резултати.....	9
4. Нови импликације за политики.....	14
5. Ограничувања.....	15
Белешки.....	16

РЕЗИМЕ

Оваа анкета, спроведена од Аналитика Скопје во периодот февруари-март 2024 година, во соработка со тимот за глобални даноци на Светската банка, има за цел да понуди подобро разбирање за употребата на несогорливи производи од тутун и електронски цигари од страна на корисниците на тутун во Северна Македонија. Дополнително, има за цел да придонесе во дизајнирањето на идни истражувања на оваа тема.

Анкетата користеше квотен примерок, метод на непараметарско земање примероци, каде истражувачите се потпираа на погоден примерок што вклучува индивидуални корисници на произведени цигари несогорливи производи од тутун (НТР) или електронски цигари на возраст од 18 години и постари.

Овој метод, користен во оваа истражувачка студија, не овозможува да се извлечат статистички заклучоци за целата популација во Северна Македонија, ниту обезбедува проценки за преваленцата на пушење на овие производи. Сепак, нуди важни согледувања за навиките и однесувањето на корисниците на тутун и никотин во Северна Македонија:

- НТР и (е-цигари) се попопуларни кај помладата популација на Северна Македонија, додека постарите пушачи на цигари имаат помала веројатност да ги напуштат произведените цигари и да се префрлат на овие производи. Корисниците на НТР и е-цигари открија дека една од главните причини заради која ги користат овие производи отколку цигарите е нивната неограничена употреба на јавни места. Друга причина е аромата која не е дозволена кај произведените цигари. Забраната на вкусови и забраната на испарување на јавни места се вообичаена практика во многу европски земји.
- И покрај нивната значителна даночна предност, цените на НТР се повисоки во споредба со произведените цигари. Течноста за е-цигари, исто така, ужива значителна даночна предност во однос на произведените цигари. Сепак, оние што користат и произведени цигари и нови производи (НТР и е-цигари) трошат повеќе на својата навика во споредба со оние што користат еден производ. Двојните корисници на произведени цигари и е-цигари пријавуваат највисока просечна месечна потрошувачка од 5.034 денари за нивната зависност од никотин. Ова претставува 12% и 22% од просечната и минималната месечна плата во Северна Македонија, соодветно. Идните студии можеби ќе сакаат да го истражат влијанието на повисоките даноци и цени врз побарувачката како и преминувањето од еден тип на никотински производи на друг, и како тоа влијае на нивната профитабилност.

- Парите потрошени за двојна употреба може да бидат една од причините зошто овие потрошувачи се помотивирани да се откажат од цигарите во споредба со корисниците на еден производ, иако интересот за откажување и консултација со здравствен работник за употребата на никотин е низок кај сите видови на корисници. Постои можност да се вклучат повеќе медицински професионалци во Северна Македонија во понудата на услуги за прекин на сите видови никотински производи, но исто така и во кампања за јавно здравје која би открила заблуди за помалку штетното влијание на НТР и е-цигарите.

1. Вовед

Преваленцата на употреба на тутун во Северна Македонија е меѓу највисоките во Европа. Преваленцата на употреба на тутун кај возрасните во Северна Македонија достигна 45,4% во 2023 година¹ додека просекот на ЕУ беше 24% во 2023 година.² За прв пат, истражувањето откри дека употребата на тутун кај жените во Северна Македонија е почеста (47,6%) отколку кај мажите (39,7%).³ Преваленцата на употреба на тутун кај младите во Северна Македонија (12,4% во 2016 година⁴) е слична на европскиот просек (12,7% во 2020).⁵

Според истражувањето од 2023 година, спроведено од СЗО, 93,4% од возрасните корисници на тутун во Северна Македонија пушат цигари (и традиционални произведени и рачно завиткани). Ова е благ пад во споредба со 97,5% во 2019 година⁶, што укажува на растечка преференција за други тутунски производи.

Околу 4,5% и 1,8% од возрасните Македонци пријавиле дека користеле несогорливи производи од тутун (НТР) и електронски цигари (е-цигари) во 2023 година, соодветно.⁷ Четири години претходно, во 2019 година, не беше забележана употреба на НТР и преваленцата на употреба на е-цигари беше 1,2%.⁸ Ова укажува на релативно брзо прифаќање на НТР кај возрасните во споредба со е-цигарите. За жал, нема податоци за употребата на НТР и е-цигари од страна на младите во Северна Македонија. Тековната употреба на НТР и е-цигарите кај возрасните во Европа се проценува на 1,3%⁹ и 2%¹⁰ во 2020, соодветно. Преваленцата на употреба на НТР кај младите во Европа значително варира во различни земји, во опсег од 1,1% до 13% со просек од 3,4%¹¹, додека употребата на е-цигари се зголеми од 3,9% во 2016¹² на 6% во 2019.¹³

Во 2023 година, минималната акциза за кутија од 20 произведени цигари (ПЦ) во Северна Македонија беше 65,06 МКД, кутија од 20 НТР имаше акциза од 24,40 МКД (претпоставувајќи 0,305 g тежина во 1 НТР парче¹⁴), а дневна доза течност на е-цигара (претпоставувајќи 7 ml дневно¹⁵) беше оданочена со 19,6 МКД. Во 2024 година овие даноци се зголемија на 73,66 МКД, 26,54 МКД и 22,4 МКД, соодветно. Очигледно е дека новите тутунски производи имаат значителна даночна предност што може да биде причина за нивната зголемена преференција кон нив.

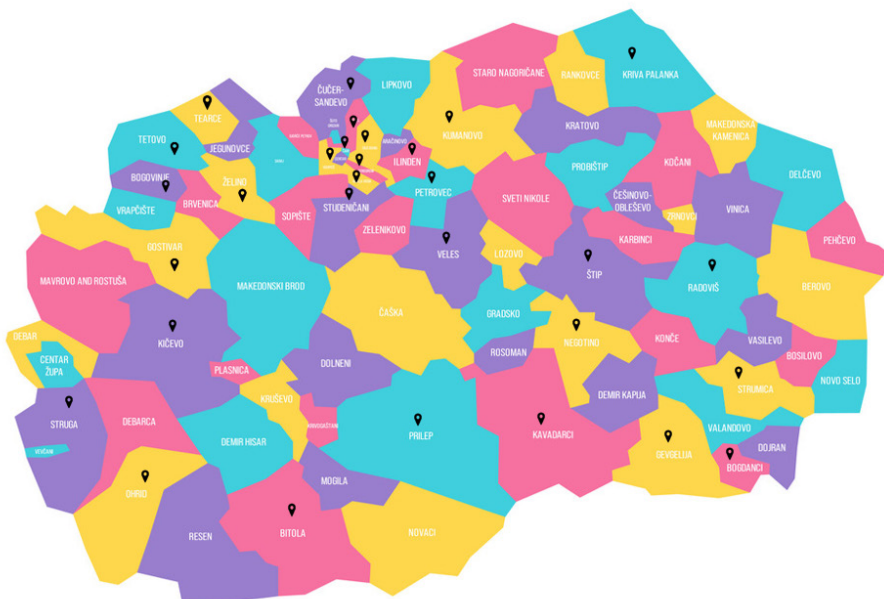
2. Методологија

Оваа анкета има за цел да даде подобро разбирање за употребата на несогорливи производи од тутун и електронски цигари меѓу корисниците на тутун и никотин во Северна Македонија, како и да помогне во планирањето на идни истражувања на оваа тема. Истражувањето беше спроведено преку лични интервјуа во домовите на испитаниците и на соодветни јавни места како што се места за пушачи, универзитети, кафулиња и јавни плоштади низ Северна Македонија.

Анкетата користеше квотен примерок, односно метод на непараметарско земање примероци, при што истражувачите се потпираа на погоден примерок кој вклучуваше индивидуални корисници на традиционални цигари (ПЦ), несогорливи производи од тутун (НТП) и електронски цигари (е-цигари), на возраст од 18 години и постари. Теренската работа се одвиваше во периодот од 19 февруари до 4 март 2024 година. Истражувањето беше спроведено со обезбедена етичка дозвола пред започнувањето.

Слика 1 прикажува мапа на општините опфатени со примерокот, а бројот на интервјуа во секоја од нив е даден во Табела 1. Најголем дел од интервјуата (45%) беа спроведени во главниот град Скопје.

Слика 1. Мапа на локации за анкетата во 2024 година

Табела 1. Список на општини и број на интервјуа

Регион	Општина	Број
Скопје	Аеродром	65
	Бутел	30
	Центар	51
	Чаир	53
	Чучер Сандево	2
	Гази Баба	28
	Ѓорче Петров	31
	Илинден	2
	Карпош	49
	Кисела Вода	44
	Петровец	4
	Сарај	5
	Шуто Оризари	2
Студеничани	1	
Југо-источен	Богданци	11
	Гевгелија	1
	Радовиш	13
	Струмица	30
Југо-западен	Кичево	20
	Охрид	25
	Струга	32
Вардарски	Кавадарци	29
	Неготино	1
	Велес	34
Источен	Штип	35
Пелагониски	Битола	28
	Прилеп	25
Полошки	Боговиње	4
	Гостивар	22
	Теарце	7
	Тетово	65
	Желино	4
Северо-источен	Крива Паланка	15
	Куманово	54

Првичната квота од 820 учесници беше надмината за 2 учесници. Така, конечниот примерок го сочинуваа 822 испитаници. Тие беа поделени во 7 категории на корисници врз основа на преферираните производи како што е опишано во Табела 2. Учесниците исто така беа групирани врз основа на употребата на било кој од производите што значи дека во овој случај двојните корисници се бројат повеќе од еднаш (Табела 3). Таквото групирање овозможи подобро разбирање на преференциите на производот низ демографските карактеристики на примерокот.

Жените доминираат во примерокот, што одговара на наодот од истражувањето од 2023 година.¹⁶ Претходните истражувања покажаа дека мажите пушат повеќе од жените во Северна Македонија.¹⁷

3. Резултати

Оние кои започнале со употреба на никотин преку НТР или е-цигари се значително помлади, што веројатно се должи на релативно неодамнешната појава на овие производи на пазарот. Корисниците на традиционални цигари се постари во споредба со оние кои користат НТР и е-цигари, што може да укажува на тоа дека постарите пушачи на цигари потешко се префрлаат на НТР или е-цигари.

Корисниците на НТР и оние кои користат повеќе производи истовремено (двојни корисници) имаат тенденција да бидат најобразовани, но ова откритие треба да се толкува внимателно бидејќи примерокот не е репрезентативен. Помалиот процент на корисници со високо образование меѓу почетниците со НТР и е-цигари е веројатно резултат на пониската возраст на овие групи.

Табела 2. Карактеристики на примерокот

Број на набљудувања	Користен(и) производ(и)	Просечна возраст	% на мажи	% со високо образование
200	Само ПЦ	49	45.5	18
150	ПЦ и НТР	39	39	44
70	ПЦ и Е-циг	40	47	33
100	Само НТР	25	54	21
52	Само Е-циг	28	40	15
200	Се префрлиле од ПЦ на НТР	41	50	37
50	Се префрлиле од ПЦ на Е-циг	38	46	28

Табела 3. Карактеристики на примерокот

Број на набљудувања	Кориснен(и) производ(и)	Просечна возраст	% на мажи	% со високо образование
420	Корисници на ПЦ	43.9	43.6	29.5
450	Корисници на НТР	36.8	47.3	35.6
172	Корисници на Е-циг	35.8	44.8	26.2

Табелата 4 го опишува образецот на потрошувачка на седум типови на корисници. Се појавуваат неколку обрасци:

- Дневната употреба на избраниот производ е многу изразена кај пушачите на ПЦ, од кои 99% пушат секојдневно. Дневната употреба е помала кај оние кои користат само НТР или е-цигари во споредба со корисниците на ПЦ: близу 90% од нив ги користат овие производи секојдневно.
- Двојните корисници главно се потпираат на ПЦ за нивната дневна потреба од никотин.
- Корисниците на е-цигари изгледаат пољубопитни за НТР отколку што корисниците на НТР се за е-цигари.
- Околу 10% од сегашните пушачи на ПЦ пробале НТР и/или е-цигара, но останале на нивниот тековен избран производ, додека корисниците на НТР и/или е-цигари се многу посклони да експериментираат со алтернативни производи.

Идните истражувања би можеле да се фокусираат на проверка дали овие наоди остануваат исти кога ќе се анализира национално репрезентативен примерок.

Табела 4. Карактеристики на потрошувачка I (ред %)

Тип		Да, секој-дневно	Да, но не секој-дневно	Претходно секој-дневно	Претходно, но не секој-дневно	Пробал неколкупати, но никогаш континуирано	Пробал еднаш	Не пробал никогаш
Само ПЦ	Произведени цигари	99.0	1.0					
	Електронски цигари					3.0	8.0	89.0
	НТР					3.0	8.5	88.5
ПЦ и НТР	Произведени цигари	95.3	4.7					
	Електронски цигари	1.3	.7		1.3	6.7	18.0	72.0
	НТР	82.0	18.0					
ПЦ и Е-циг	Произведени цигари	94.3	5.7					
	Електронски цигари	81.4	18.6					
	НТР	2.9				12.9	15.7	68.6
Само НТР	Произведени цигари					11.0	18.0	71.0
	Електронски цигари		1.0			9.0	11.0	79.0
	НТР	88.0	12.0					
Само Е-циг	Произведени цигари					3.8	9.6	86.5
	Електронски цигари	90.4	9.6					
	НТР					3.8	15.4	80.8
Се префрлиле од ПЦ на НТР	Произведени цигари			90.5	9.5			
	Електронски цигари	1.5	.5			5.0	17.5	75.5
	НТР	89.5	10.5					
Се префрлиле од ПЦ на Е-циг	Произведени цигари			90.0	10.0			
	Електронски цигари	92.0	8.0					
	НТР				2.0	14.0	12.0	72.0

Табела 5 дава дополнителен увид во однесувањето на седумте типови на корисници:

- Двојните корисници консумираат повеќе производи од оние кои целосно се префрлиле на друг производ, додека оние кои започнале со НТР или е-цигари ги консумираат со најмал интензитет. Национално репрезентативна студија треба да го потврди ова откритие и да ги истражи причините за тоа.
- Повеќето корисници на електронски цигари користат ароматизирани електронски цигари, додека околу половина од корисниците на НТР користат ароматизирани производи. Малку помалку од половина од корисниците на електронски цигари и четвртина од корисниците на НТР користат само ароматизирани производи
- Просечните цени платени за НТР се повисоки во споредба со ПЦ. Цените на е-цигари не се директно споредливи, бидејќи овие суми наместо цена ги претставуваат дневните трошоци за е-цигари.
- Двојните корисници трошат повеќе на својата навика во споредба со корисниците на еден производ. Оние кои преминале од ПЦ на НТР не заштедуваат многу, но оние што се префрлаат од ПЦ на е-цигари ги намалуваат месечните трошоци за никотин. Најмалку трошат почетниците со НТР и е-цигари. Овие резултати веројатно се должат на разлики во интензитетот на употреба и демографските карактеристики, бидејќи почетниците со НТР и е-цигари се релативно помлади и, следствено, имаат пониски приходи во споредба со постарите корисници на никотин.
- Највисока просечна месечна потрошувачка од 5.034 денари има кај двојните корисници на ПЦ/е-цигари. Тоа претставува 12,2%¹⁸ и 22,3%¹⁹ од просечната и минималната месечна плата во Северна Македонија, соодветно. Кај двојните корисници на ПЦ/е-цигари, процентот на лица со високо образование е речиси двојно поголем во споредба со корисниците на ПЦ, што укажува дека тие веројатно се релативно побогати. Ова значи дека нивните месечни трошоци за овие производи претставуваат помал, но сè уште значителен дел од нивниот приход.
- Двојните корисници се чини дека се помотивирани да се откажат во споредба со корисниците на еден производ, иако уделот на оние што се обидуваат да се откажат е многу низок дури и кај двојните корисници. Релаксирањето на забраната за пушење на јавни места во Северна Македонија можеби не создава доволен притисок на корисниците на тутун да се откажат, и истото го прави пушењето социјално поприфатливо. Во Северна Македонија, несогорливите тутунски производи, како што се уредите за загреан тутун и електронските цигари, се изземени од забраната за пушење на јавни места, дозволувајќи нивна употреба во затворени јавни простори каде што традиционалното пушење е забрането.²⁰ Оваа законска диференцијација потенцијално влијае на преференциите на потрошувачите нудејќи поволна алтернатива на традиционалното пушење.
- Оние кои се префрлиле од ПЦ на е-цигари или на НТР имаат поголема веројатност да се консултираат со лекар, но уделот на таквите е релативно низок и не надминува 20%. Помалку од 9% од оние кои започнале со НТР или е-цигари се консултирале со својот лекар, додека корисниците на ПЦ најмалку се заинтересирани за мислење од медицински работник.

Табела 5. Карактеристики на потрошувачка II

Број на набљудувања	Користен(и) производ(и)	Број на производи користени на ден	Просечна потрошена цена за 20 парчиња/дневно* (МКД/ЕУР)	Средна цена за 20 парчиња (МКД/ЕУР)	Месечни трошоци МКД/ЕУР	% на оние кои се обидуваат да прекинат	% кои користат арома**/ користат само арома	Консултирале лекар за нивната употреба (%)
200	Само ПЦ	19.5	127/2.1	130/2.11	3507/57	8.0	NA	5
150	ПЦ и НТР	ПЦ: 11.4 НТР: 8.9	ПЦ: 138/2.2 НТР:147/2.4	ПЦ 130/2.1 НТР 150/2.4	4926/80	ПЦ:10.0 НТР:6.0	47.4/24.7	9.3
70	ПЦ и Е-циг	ПЦ: 11.4 Е-циг: 8.0	ПЦ:142/2.3 Е-циг (течност): 98/1.6	ПЦ: 150/2.4 Е-циг (течност): 50/0.81	5034/82	ПЦ: 12.9 Е-циг: 10.0	72.9/40.0	14.3
100	Само НТР	10.9	148/2.4	150/2.4	2822/46	2.0	45.0/25.0	9
52	Само Е-циг	8.0	129/2.1 (течност)	100/1.6 (течност)	2271/37	7.7	82.6/53.8	7.7
200	Се префрлиле од ПЦ на НТР	14.0	147/2.4	150/2.4	3547/58	7.0	51.5/21.0	15
50	Се префрлиле од ПЦ на Е-циг	11.0	99/1.6 (течност)	100/1.6 (течност)	2708/44	0.0	64.0/46.0	20

* Цените се пријавени за 20 парчиња за ПЦ, 20 парчиња за НТР и за дневна сума на пари потрошена на е-цигари.

** Уделот на оние кои користат арома ги вклучуваат оние кои користат и ароматизирани и не ароматизирани производи.

4. Нови импликации за поплишки

Во моментот нема податоци за употребата на НТР и е-цигари кај младите во Северна Македонија, но ова истражување дава некои нови карактеристики кои сугерираат дека овие производи можеби се попривлечни за помладата популација. Северна Македонија треба подобро и подетално да ја следи употребата на НТР, е-цигари и други нови никотински производи, како што се никотинските кесички, особено кај младата популација.

Иако имаат даночни предности, цените на НТР се повисоки во споредба со цените на цигарите. Идните истражувања треба да ја истражат профитабилноста кај сите три типа производи, како и влијанието на повисоките даноци и цени врз побарувачката и преминувањето од еден на друг никотински производ.

Корисниците на никотин, а особено оние кои користат повеќе производи, се чини дека трошат значителен дел од својот доход на нивната зависност од никотин. Ова може да се искористи во медиумски кампањи кои би укажале на алтернативни производи/услуги кои би можеле да се набават во случај на откажување, а истовремено да се подобри нечие здравје.

Употребата на ароми (вкусови) е популарна и кај НТР и кај корисниците на е-цигари. Идните студии би можеле да го истражат влијанието на забраната за ароми во употребата на овие нови производи. Аромите на НТР се забранети во ЕУ од 2022 година²¹, додека аромите на е-цигарите се забранети или ограничени во бројни земји како Финска, Унгарија, Холандија, Украина, Литванија, Латвија, Данска, Естонија и Словенија.²² Светската здравствена организација (СЗО) ги повика владите да ги третираат е-цигарите слично како тутунот и да ги забранат сите ароми.²³

За време на интервјуата, корисниците на НТР и електронските цигари истакнаа дека една од главните причини за нивната преференција кон овие производи во однос на произведените цигари е нивната неограничена употреба на јавни места. Ова претставува важна можност за политичка интервенција. Забраната за употреба на НТР и на електронски цигари на јавни места сега е вообичаена практика во многу европски земји.²⁴

Со оглед на тоа што корисниците на никотин ги перцепираат НТР и е-цигарите како поздрави алтернативи на произведените цигари, постои јасна потреба за интервенција на политиката. Таа треба да ги адресира овие заблуди и да ја подигне свеста за реалните здравствени ризици поврзани со овие производи. Ова може да вклучи насочени едукативни кампањи, подобар пристап до информации и построги регулативи.

Интересот за откажување од употреба на никотин и за консултации со здравствен работник е многу мал кај сите видови корисници. Ова претставува можност да се вклучат повеќе медицински професионалци во понудата на услуги за откажување од сите видови никотински производи.

5. Ограничувања

Методот на квотен примерок користен во оваа истражувачка студија не дозволува валидни статистички заклучоци во однос на вкупното население во Северна Македонија (на пр., коефициентите на варијација не може да се пресметаат) ниту пак обезбедува проценки за преваленцата на употреба на овие производи. Исто така, забележуваме дека во примерокот повеќе се застапени жените. Сепак, студијата дава важни сознанија за навиките на корисниците на тутун и никотин во Северна Македонија.

6. Белешки

- 1 Употреба на тутун и откажување во Северна Македонија, Наоди од истражување за бихејвиорални и културни увиди (BCI) кај возрасната популација, мај 2023 година, СЗО.
- 2 Ставови на Европејците кон тутунот и сродните производи, Special Eurobarometer 539, 2023.
- 3 Употреба на тутун и откажување во Северна Македонија, Наоди од истражување за бихејвиорални и културни увиди (BCI) кај возрасната популација, мај 2023 година, СЗО.
- 4 Глобално истражување за тутун кај млади (GYTS) Северна Македонија, 2016.
- 5 Преваленца на употребата на тутун и е-цигари кај младите луѓе во Европскиот регион на СЗО, СЗО. 2022 година. <https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/euro-health-topics/tobacco/03-prevalence-youth-2022.pdf>
- 6 Христовска Мијовиќ, Б., Спасова Мијовиќ, Т., Треновски, Б., Кожески, К., Трпкова-Несторовска, М., и Трајкова-Најдовска, Н. (2020). Употреба на тутун во Северна Македонија, Аналитика, Скопје, Северна Македонија
- 7 Употреба на тутун и откажување во Северна Македонија, Наоди од истражување за бихејвиорални и културни увиди (BCI) кај возрасната популација, мај 2023 година, СЗО.
- 8 Христовска Мијовиќ, Б., Спасова Мијовиќ, Т., Треновски, Б., Кожески, К., Трпкова-Несторовска, М., и Трајкова-Најдовска, Н. (2020). Употреба на тутун во Северна Македонија, Аналитика, Скопје, Северна Македонија
- 9 Anthony A. Laverty, Constantine I. Vardavas, Filippos T. Filippidis. Преваленца и причини за употреба на несогорливи производи од тутун (НТП) во Европа: анализа на податоците на Евробарометар во 28 земји, The Lancet Regional Health - Europe, Дел 8, 2021.
- 10 Eurobarometer. Special Eurobarometer 506. Ставовите на Европејците кон тутунот и електронските цигари. Wave EB93.2 – Kantar, 2021.
- 11 Извештај на ESPAD 2019 Дополнителни табели, http://www.espad.org/sites/espad.org/files/20203880_TD0320532ENN_PDF.pdf
- 12 Глобално истражување за тутун кај млади (GYTS), спроведено во 2016 година
- 13 Извештај на ESPAD 2019, <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/early/2023/04/24/tc-2022-057749>
- 14 Оданочување на несогорливи производи од тутун и цигари. Кампања за деца без тутун, декември 2021 година.
- 15 Soule E, Bansal-Travers M, Grana R, et al. Предизвици за мерење на интензитетот на употребата на електронски цигари и регулаторни импликации. Tobacco Control 2023;32:124-129.
- 16 Употреба на тутун и откажување во Северна Македонија, Наоди од истражување за бихејвиорални и културни увиди (BCI) кај возрасната популација, мај 2023 година, СЗО.

- 17 Христовска Мијовиќ, Б., Спасова Мијовиќ, Т., Треновски, Б., Кожески, К., Трпкова-Нес-
торовска, М., и Трајкова-Најдовска, Н. (2020). Употреба на тутун во Северна Македо-
нија, Аналитика, Скопје, Северна Македонија
- 18 Државен завод за статистика на Република Северна Македонија
- 19 Државен завод за статистика на Република Северна Македонија
- 20 Несогорливи тутунски производи и електронски цигари може да се користат и во за-
творени простории. Независен весник 22/12/2021 [https://nezavisen.mk/elektronskite-
cigari-mozhe-da-se-pushat-na-zatvoreno/](https://nezavisen.mk/elektronskite-cigari-mozhe-da-se-pushat-na-zatvoreno/) (пристапено 2024-08-29)
- 21 Забраната за арома на НТП во ЕУ ќе стапи на сила на 23 ноември. Tobacco Reporter, 6
ноември, 2022; [https://tobaccoreporter.com/2022/11/06/eu-heated-tobacco-flavor-ban-
to-take-effect-nov-23/](https://tobaccoreporter.com/2022/11/06/eu-heated-tobacco-flavor-ban-to-take-effect-nov-23/), пристапено 8/21/24.
- 22 Ограничувања за арома на е-цигарите. Лекари за Канада без чад, август 2024 годи-
на. <https://smoke-free.ca/SUAP/2021/e-cigarette-flavour%20restrictions.pdf> accessed
8/21/24.
- 23 Електронски цигари: повик за акција. СЗО, декември 2023 година. [https://cdn.who.
int/media/docs/default-source/tobacco-hq/regulating-tobacco-products/ends-call-to-
action.pdf?sfvrsn=ea4c4fdb_12&download=true](https://cdn.who.int/media/docs/default-source/tobacco-hq/regulating-tobacco-products/ends-call-to-action.pdf?sfvrsn=ea4c4fdb_12&download=true); пристапено 8/21/24.
- 24 Amalia B, Fu M, Feliu A, Tígova O, Fayokun R, Mauer-Stender K, Fernández E. Регули-
рање на употребата на електронски цигари на јавни и приватни места во 48 земји во
рамките на европскиот регион на СЗО: Истражување за информатори во земјата. J
Epidemiol. 2022 Mar 5;32(3):131-138. doi: 10.2188/jea.JE20200332. Epub 2021 Apr 23.
PMID: 33342937; PMCID: PMC8824658

